

Asia: VN/4305/2022

Lausuntopyyntö maalittamisen rikosoikeudellista sääntelyä koskevasta arviomuistiosta

Yleistä

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Tiedonvälityksen ja viestinnän sähköistyminen sekä tietoverkot ovat tuoneet mukanaan paljon hyvää. Julkiselle vallankäytölle ja sen avoimuudelle asetetut vaatimukset ovat samalla kasvaneet. Julkisen päätöksenteon perusteena oleva tieto on useamman saatavilla, ja yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen sekä kritiikin esittäminen on helpompaa. Tästä jo tämä lausuntopyyntö ja siihen annetut lausunnot ovat hyvä esimerkki.

Tietoverkot ja yhteiskunnallisen osallistuminen helpottuminen ovat tuoneet mukanaan myös lieveilmiöitä, jotka osin ovat vaarallisia. Informaatiovaikuttaminen on arkipäivää niin kansainvälisellä kuin kansallisellakin tasolla. Informaatiovaikuttamista tapahtuu myös yksilötasolla ja sellaisena se voi olla jopa arviomuistiossa tarkoitettua tarkoituksellista maalittamista. Lainsäädäntö ei kaikilta osin ole pysynyt tekniikan ja etenkin sen väärinkäyttämisen kehityksessä mukana.

Itsestään selvää pitäisi olla, että yhteisesti sovittujen tai yhteisiksi ymmärrettyjen käyttäytymissääntöjen pitäisi koskea myös tietoverkoissa tapahtuvaa keskustelua. Tämä koskee sekä keskustelun sisältöä että sen määrää. Toisaalta myös sananvapaus on arvo, jonka rajoittamisen ei pitäisi olla mahdollista muuta kuin hyvin rajatuissa tilanteissa. On perin harmillista, että edellä kerrottujen itsestään selvyksien turvaamiseksi joudutaan harkitsemaan rikosoikeudellisia keinoja. Ainutkertaista se ei kuitenkaan ole.

Arviomuistiossa referoiduissa aiemmissa arvioinneissa ja ehdotuksissa on jo varsin kattavasti käsitelty maalittamiseen sekä sen mahdolliseen erilliskriminalisoimiseen liittyvää ongelmatiikkaa. Tästä on hyvänä esimerkkinä nostettava esiin valtioneuvoston asettaman selvityshenkilön Mika Illmanin laaja selvitys. On tarpeetonta lähteä tässä yhteydessä referoimaan aiemmin asiasta jo kirjoitettua, varsinkin kun selvityshenkilö Illmanin kertaalleen jo esittämään on edelleen helppo

yhtyä. Kuten Illman on todennut, voitaisiin maalittamista jo nykyistenkin rikoslain säännösten perusteella torjua kohtuullisen tehokkaasti ainakin silloin, kun toimet rikosoikeudellisen vastuun toteuttamiseksi rajataan koskemaan maalittamisen keskeisiä toimijoita.

Toisaalta myös lausuntopyynnön kohteena olevassa arviomuistiossa esitetyt perusteet erilliskriminalisoinnille ovat kuitenkin varsin vakuuttavat. Sen vuoksi kärjäoikeus suhtautuu arviomuistiossa nyt esitettyyn kriminalisointiin varovaisen hyväksyvästi.

Maalittamisen määritelmä

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Tältä osin kärjäoikeus viittaa Suomen Lakimiesliiton lausuntoon, jonka ensimmäisessä määritelmää koskevassa kappaleessa on tiivistetty hyvin se, mitä maalittamisella tarkoitetaan.

Tarve säätää maalittaminen rangaistavaksi ja rangaistavaksi säätämisen edellytykset

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Sananvapaus on perustuslaissa säädetty perusoikeus eikä sitä tule rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä. Julkisen vallan käyttöä pitää pystyä myös kritisoimaan. Kritiikin – myös kärkevä – tulee kuitenkin olla sisällöltään sellaista, ettei siinä esitetä perättömiä, halventavia, loukkaavia, painostavia tai uhkaavia väitteitä ja tietoja epäasiallisella tavalla ja epäasiallisessa tarkoituksessa. Sananvapauden tarkoituksellista ja järjestelmällistä väärinkäyttöä ei tule sallia.

Kuten kärjäoikeus on edellä yleistä-kohdassa todennut, voitaisiin maalittamista jo nykyistenkin rikoslain säännösten perusteella torjua kohtuullisen tehokkaasti ainakin silloin, kun toimet rikosoikeudellisen vastuun toteuttamiseksi rajataan koskemaan maalittamisen keskeisiä toimijoita. Lausuttavana olevasta arviomuistiosta tarkemmin ilmenevin perustein tarve maalittamisen erikseen kriminalisoimisen harkitsemiseen on kuitenkin olemassa. Kärjäoikeus suhtautuu arviomuistiossa nyt esitettyyn kriminalisointiin siten varovaisen hyväksyvästi.

Maalittamisen tunnusmerkistö

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

On varsin selvää, että maalittamisena rangaistava toiminta tapahtuisi useimmiten yleisissä sähköisissä tietoverkoissa. Kärjäoikeus saattaa harkittavaksi, onko tunnusmerkistö tältä osin liian kapea.

Käräjäoikeus pitää arviomuistiossa luonnosteltua tunnusmerkistöä sinällään kattavana ja tarkkarajaisena. Häirinnän tulee olla säännösluonnoksessa tarkoitettulla tavalla järjestelmällistä. Säännösluonnokseen kirjatut sananvapautta turvaavat poikkeus- tai rajoituslausekkeet ovat ensiarvoisen tärkeitä.

Maalittamisen rangaistusasteikko

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Maalittamista koskeva kriminalisointi on tärkeä yhteiskunnallinen viesti. Rangaistusasteikolla lainsäätäjä myös määrittää sitä, miten vakavana se rikosta pitää. Maalittamisen vakavuus sekä sen vanhentumisaika huomioon ottaen käräjäoikeus saattaa harkittavaksi, että sen enimmäisrangaistukseksi säädettäisiin 1 vuosi 6 kuukautta vankeutta.

Maalittamisen yritys

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Tältä osin käräjäoikeudella ei ole arviomuistioon lausuttavaa.

Syyteoikeusjärjestelyt

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Mikäli maalittaminen säädetään erikseen rangaistavaksi, tulee sen olla virallisen syytteen alainen rikos. Kynnys tutkintapyyntöön tekemiseen itseensä kohdistuneista rikosepäilyistä on virkamiehillä perinteisesti korkea.

Salaiset pakkokeinot ja salaiset tiedonhankintakeinot

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Salaisten pakkokeinojen käyttöalan (kuten sanavapautta rajoittavien kriminalisointien) laajentamiseen tulee yleisesti ottaen suhtautua pidättyvästi. Jotta maalittamisrikoksia pystyttäisiin kuitenkin ylipäättään selvittämään, on pakkokeinojen käyttö ehdotetulla tavalla kuitenkin sallittava. Harkittava on kuitenkin sitä, että pakkokeinojen käyttö olisi mahdollista vain toiminnan käynnistäjien ja siihen merkittäväällä tavalla osallistuvien henkilöiden osalla.

Ehdotusten vaikutukset

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Maalittamista koskevien esitutkintojen, syyteharkintojen ja oikeudenkäyntien määrää on lopunkaiken vaikea arvioida. Määrä saattaa jäädä vähäiseksi tai se saattaa johtaa yksittäistapauksissa varsin mittaviin prosesseihin.

Muut asiat

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Lahtinen Ilkka
Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus